ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

МУЗИЧУК Едуард Олександрович - аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму

e-mail: edmuzychuk@gmail.com;
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-8695-8807
УДК 342.95
DOI: https://doi.org/10.32782/ep.2024.2.44

У цій статті встановлено, що корупція є однією з найбільших загроз суспільству, економіці та демократії. Корупційні прояви стають особливо небезпечними, коли укорінюються у державних структурах.

Обґрунтовано твердження про те, що неефективність протидії корупційним проявам може призвести до погіршення іміджу України на міжнародній арені. Це може вплинути на сприйняття країни як надійного партнера для іноземних інвестицій, туризму та взагалі міжнародних відносин.

Визнано, що покращення умов функціонування таких антикорупційних органів, як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Національне агентство з питань запобігання корупції, може позитивно позначитися на протидії корупційним проявам у державі. Якщо ці органи функціонують ефективно, тоді вони можуть забезпечити незалежне розслідування корупційних правопорушень.

Ключові слова: адміністративне законодавство, удосконалення, правове регулювання, антикорупційні органи, державна політика, протидія, корупційні прояви, публічна служба.

Постановка проблеми

За останні десятиліття проблема корупції стала однією з найбільш актуальних у багатьох країнах світу. Корупційні прояви у публічній службі мають серйозний негативний вплив на соціально-економічний розвиток, порушують принципи справедливості та рівності перед законом, підривають довіру громадян до владних структур.

У контексті боротьби з цим явищем особливе значення має якісне адміністративно-правове законодавство у сфері протидії корупції. Однак, незважаючи на існуючі законодавчі акти, відсутність чіткого механізму їх реалізації та ефективного контролю часто призводить до неповного виконання або обходу встановлених вимог.

З огляду на це важливим напрямком досліджень є аналіз чинних адміністративно-правових норм, які регулюють протидію корупційним проявам у публічній службі. Це дозволить виявити прогалини та недоліки в існуючому законодавстві, запропонувати шляхи його вдосконалення та розробити ефективні механізми запобігання та протидії корупції в державних структурах.

Стан дослідження теми

Загальнофілософські та адміністративно-правові аспекти проблеми протидії корупційним проявам у публічній службі розглядали такі вчені, як О. М. Бандурка, К. Л. Бугайчук, В. В. Василевич, О. В. Гречко, С. М. Гусаров, М. В. Джафарова, М. В. Завальний, В. О. Іванцов, Т. Є. Кагановська, В. В. Кириченко, А. М. Колодій, П. Ю. Корнієць, І. М. Коропатнік, А. М. Куліш, О. М. Музичук, Є. С. Назимко, Р. В. Олійник, Ю. В. Оніщик, О. М. Рєзнік, О. Ю. Салманова, С. О. Шатрава, І. М. Шопіна та багато інших. Проте перспективи вдосконалення адміністративного законо-

давства, що регулює протидію корупційним проявам у публічній службі, є доволі широким і комплексним питанням, окремі аспекти якого вченими-адміністративістами досі фактично не досліджувались з огляду на новітні безпекові, цифрові, зовнішньополітичні реалії.

Мета і завдання дослідження

Метою цієї статті є ретельний аналіз правових засад протидії корупційним проявам у публічній службі з фокусом на адміністративно-правових нормах. Так, стаття спрямована на вирішення таких завдань, як вивчення сучасного законодавства, що регулює питання боротьби з корупцією в публічній службі, аналіз ефективності реалізації адміністративно-правових механізмів протидії корупції в державних структурах, виявлення прогалин та недоліків у чинному законодавстві та надання пропозицій щодо його вдосконалення, розгляд можливостей впровадження нових адміністративно-правових інструментів задля більш ефективної протидії корупції в публічній службі, а також надання рекомендацій щодо підвищення ефективності контролю за додержанням адміністративно-правових норм, спрямованих на запобігання та припинення корупції у публічній службі.

Наукова новизна дослідження зводиться до того, що автором втілене комплексне бачення перспектив удосконалення адміністративного законодавства, що регулює протидію корупційним проявам у публічній службі, сформоване на основі ґрунтовного аналізу вітчизняного законодавства, наявних проблем правозастосування, а також тенденцій розвитку суспільства і держави у сучасному постмодерному світі.

Виклад основного матеріалу

У наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників висувалося твердження про те, що корупція є однією з найбільших загроз суспільству, економіці та демократії. Особливо, за словами А. Митко, вона стає небезпечною, коли укорінюється у державних структурах. Україна не є винятком, і в останнє десятиліття доклала багато зусиль для боротьби з цим явищем. Однак, незважаючи на певні досягнені успіхи, боротьба з корупцією продовжує залишатися одним із головних пріоритетів країни [1, с. 119].

Вітчизняні науковці, розглядаючи те, якими можуть бути можливі наслідки, якщо Україна не удосконалить своє адміністративно-правове законодавство у сфері протидії корупції на публічній службі, обґрунтовують низку наукових положень.

Наприклад, С. Падалка наводить той факт, що корупція може підривати демократію та правовий лад в країні. Якщо публічні службовці продовжать зловживати своїм становищем, це може призвести до недовіри громадян до владних структур і державних інституцій, а також збільшити ризик масових протестів та соціально-політичної нестабільності [2, с. 88].

Окрім цього, Д. Клименко зазначає, що корупція може стати перешкодою для економічного зростання і інвестицій. Високий рівень корупції може стримувати іноземних інвесторів, а також призводити до недостатньої ефективності управління державними ресурсами [3, с. 35].

Також ми вважаємо, що недостатня протидія корупції може призвести до погіршення іміджу України на міжнародній арені. Це може вплинути на сприйняття країни як надійного партнера для іноземних інвестицій, туризму та міжнародних відносин.

Водночас, як стверджує Т. Тагарєв, що протидія корупції є важливим критерієм для співпраці та підтримки інших країн та міжнародних організацій. Відповідно, якщо Україна не здійснюватиме достатніх зусиль для боротьби з цією проблемою, це може призвести до зниження підтримки з боку міжнародних партнерів, а також зупинки або обмеження фінансової допомоги та інвестицій [4, с. 390].

Необхідно зазначити, що діяльність антикорупційних органів України пов'язана з рядом проблем, які обмежують її ефективність. Однією з найбільших перешкод для ефективної роботи антикорупційних органів є політичний тиск, якому вони піддаються.

Окрім цього, О. Койдель зауважує, що часто самі антикорупційні органи стають об'єктами корупції. Корупція всередині органів, створених для боротьби з корупцією, створює систему, де недієвість та безкарність стають нормою. Законність розслідувань і судових рішень стає сумнівною, що знижує довіру громадськості та іноземних партнерів до антикорупційних органів України [5, с. 12].

Зазвичай антикорупційні органи не мають повноважень для притягнення корупціонерів до відповідальності. Справи про корупцію потім передаються до судової системи. Однак українська судова система досі стикається з проблемами, як вплив політики, а також надмірні формальності та затягування процесів.

Значущі позитивні зрушення у сфері боротьби з корупцією в Україні, на думку А. Петровської, свідчать про те, що країна виявляє рішучу волю у протидії цьому негативному явищу. Незважаючи на досягнені успіхи, українському адміністративно-правовому законодавству у сфері протидії корупції у публічній службі все ще потрібні певні удосконалення. Дослідниця додає, що важливо забезпечити, аби адміністративно-правові норми в сфері протидії корупції були зрозумілими та доступними для всіх публічних службовців. Крім того, слід зміцнити систему звітності, зокрема вимагати регулярне подання декларацій про доходи та майно, щоб уникнути недекларованого збагачення та конфлікту інтересів [6, с. 73].

Також, як зазначає Н. Липовська, потрібно вдосконалити механізми запобігання рейдерства та посилення відповідальності за подібні дії. Чітко визначені процедури перевірки права власності на майно та заборони його передачі без належних гарантій допоможуть уникнути зловживань та незаконного заволодіння активами [7, с. 208].

С. Базір визнає проведення прозорих конкурсів на заміщення посад одним із ключових елементів протидії корупції. На його погляд, застосування прозорих та конкурентних конкурсних процедур на зайняття посад сприятиме залученню висококваліфікованих фахівців у державний апарат, що в свою чергу позитивно вплине на ефективність роботи органів влади в Україні [8, с. 224].

Посилення міжнародного співробітництва має полягати у розширенні співпраці з міжнародними організаціями та іншими державами у сфері протидії корупції. Обмін досвідом та кращими практиками допоможе знаходити більш ефективні шляхи протидії корупції.

Зважаючи на це, можемо констатувати необхідність удосконалення адміністративно-правового законодавства України у сфері протидії корупції у публічній службі. Це є важливим кроком у будівництві справедливого та розвинутого суспільства, де держава служить інтересам громадян, а не залежить від корупційних схем. Зміцнення прозорості, ефективного контролю та розширення обов'язків публічних службовців створить фундамент для ефективної боротьби з корупцією та забезпечить сталий розвиток країни.

В. Голуб стверджує, що необхідно забезпечити високу якість законодавства, пов'язаного з протидією корупції. Це означає, що закони повинні бути чіткими, узгодженими та спрямованими на досягнення конкретних цілей. На його думку, закони повинні враховувати міжнародні стандарти та передбачати механізми контролю за їх виконанням. Крім того, важливо враховувати практичний досвід інших країн у сфері боротьби з корупцією та використовувати його для вдосконалення внутрішнього законодавства [9, с. 196].

Іншим аспектом, згідно з позицією Т. Василевської, є забезпечення ефективності механізмів реалізації законодавства. У цьому контексті важливо вдосконалювати систему контролю за дотриманням антикорупційного законодавства. Наприклад, це може бути досягнуто через зміцнення ролі спеціалізованих органів, які займаються боротьбою з корупцією, а також створення ефективних механізмів звітності та нагляду [10, с. 353].

Також цілком раціональним кроком, на наш погляд, виглядатиме покращення адміністративних процедур та послуг для

громадян та бізнесу. Тому необхідно спрощувати процедури, визначати чіткі правила та розробляти електронні системи, які зменшують можливість людського втручання та забезпечують більшу прозорість.

Протидія корупції - це довготривала та складна робота, але зі стабільним адміністративно-правовим законодавством, активною підтримкою громадськості та визначеною політичною волею Україна може здійснити значний прогрес у боротьбі з цим негативним явищем і побудувати сильну та процвітаючу державу.

М. Марчук зазначає, що одним із перших кроків у цьому напрямку є запровадження строгих норм і етичних стандартів для всіх працівників публічної служби [11, с. 277]. Ми вважаємо, що це повинні бути чіткі правила поведінки, які включають регулювання конфлікту інтересів та інших корупційних проявів. Також необхідно забезпечити незалежні механізми контролю за дотриманням цих стандартів.

Слід також навести твердження В. Предборського, з яким ми повністю погоджуємося, про те, що укладення ефективних і справедливих контрактів, зокрема угод про зайнятість, є важливим кроком для забезпечення чесності і прозорості у публічній службі [12, с. 18].

Ми вважаємо, що в Україні необхідно посилити відповідальність публічних службовців за корупційні дії. Цього можна досягнути шляхом удосконалення адміністративних санкцій та введення жорсткіших кримінальних покарань за корупційні правопорушення. Важливо також встановити ефективні процедури контролю за декларуванням майна публічними службовцями та розслідуванням податкових злочинів.

Удосконалення адміністративного законодавства, за словами О. Длугопольского, повинно сприяти зміцненню незалежності публічної служби від політичного впливу. Важливо створити ефективні механізми відбору та незалежної оцінки кандидатів на посади у державному апараті [13, с. 15].

Ми погоджуємося з наведеним твердженням і вважаємо, що необхідно забезпечити постійне професійне навчання та підвищення кваліфікації службовців з метою вдосконалення їхніх знань та навичок у сфері протидії корупції. Впевнені, що необхідно розробити механізми для публікації декларацій про майно, доходи та соціальні зв'язки публічних службовців у відкритому форматі, щоб громадськість мала можливість контролювати їхню фінансову діяльність. Крім того, потрібно забезпечити доступ до інформації про витрати державних органів та процедури закупівель.

Вважаємо, що можна підтримати твердження О. Бондарчука про те, що найбільш ефективним для вітчизняної антикорупційної політики буде поєднання усіх механізмів та інструментів запобігання та протидії корупції. Адже при їх спільному застосуванні можна досягти найкращого ефекту для української держави та суспільства [14, с. 151].

У сфері правового регулювання обмежень щодо одержання подарунків вважаємо доречним у ст. 23 чинного Закону України «Про запобігання корупції» в окремому пункті (примітці до статті) чітко і деталізовано роз'яснити, які подарунки та інші жести по відношенню до вітчизняних державних службовців слід вважати спробою корупційного підкупу цих службовців. Водночас ми пропонуємо виключити п. 1 ч. 2 даної статті, у якому йдеться про те, що одержання подарунків, які даруються близькими особами, не є корупційним проявом. Дану позицію ми мотивуємо неодноразовими спробами близьких родичів державних службовців отримати для себе персональну неправомірну вигоду. Тому пропонуємо викласти положення п. 1 ч. 2 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» у такій редакції: «Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які 1) даруються членами родини або іншими близькими особами і грошовий еквівалент яких не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийня-

то подарунки». Тобто ми стоїмо на необхідності розуміння таких подарунків крізь призму загальновизнаних уявлень про гостинність. Адже відомо, що родинні зв'язки публічних службовців, особливо тих, хто перебуває на керівних посадах, є одним з найбільших джерел виникнення корупції і значна частина корупційних проявів виникають саме на ґрунті родинних та близьких зв'язків державного службовця.

Висновки

Отже, у цій статті було встановлено, що корупція є однією з найбільших загроз суспільству, економіці та демократії. Особливо вона стає небезпечною, коли укорінюється у державних структурах. Було підтримане твердження про те, що недостатня боротьба з корупцією може призвести до погіршення іміджу України на міжнародній арені. Це може вплинути на сприйняття країни як надійного партнера для іноземних інвестицій, туризму та міжнародних відносин.

Висвітлено потенційні можливості зміцнення незалежних антикорупційних органів, вдосконалення правил декларування доходів і майна, створення ефективних механізмів розслідування корупційних правопорушень, а також підвищення обізнаності суспільства про шкоду корупції та необхідність її подолання.

Крім того, було наголошено на необхідності зміцнення системи звітності, зокрема на обов'язковому регулярному поданні декларацій про доходи, майно та соціальні зв'язки, щоб уникнути недекларованого збагачення та конфлікту інтересів. Разом з цим, був підтриманий перехід до електронних систем, бо він сприятиме зменшенню можливості прямих контактів між публічними службовцями та громадянами у сфері надання адміністративних послуг.

Література

1. Митко А. М. Інформаційна демократія: реалії та виклики часу : монографія. Луцьк, Вежа-друк, 2014. 400 с.

2. Падалка С. С. Хабарництво на Правобережній Україні: суспільно – історичні прояви, наслідки та засоби протидії (друга половина XIX – початок XX ст. Київ, 2018. 279 с.

3. Клименко Д. Б. Зелена книга державної політики: корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Київ, 2020. 88 с.

4. Тагарєв Т. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в державному секторі. Женевський Центр демократичного контролю над збройними силами. Женева – Київ, 2021. 390 с.

5. Койдель О. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно. Київська школа економіки. Київ, 2019. 20 с.

6. Петровська А. О. Нормативно-правове забезпечення протидії корупції в Україні. Національний авіаційний університет. Київ 2020. 130 с.

7. Липовська Н. А. Антикорупційна політика держави: складові та напрями реалізації: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2022. 476 с.

8. Базір С. Становлення та розвиток законодавства щодо протидії хабарництву, корупції та одержанню неправомірної вигоди суддями. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 223–228.

9. Голуб В. Політико-адміністративне управління посттоталітарного суспільства: ревізія традиційних функцій держави. *Вісник НАДУ*. 2019. № 2. С. 192–200.

10. Василевська Т. Суспільний нагляд як елемент етичної інфраструктури державної служби. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї.* 2017. Вип. 10. С. 352–361.

11. Марчук М. П. Окремі аспекти долучення України до міжнародних стандартів співробітництва у сфері протидії корупції. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 275–279.

12. Предборський В. А. Інституційні особливості корупційних процесів в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 12. С. 16–22.

13. Длугопольський О. В. Сучасні погляди на корупцію та мінімізацію її негативного впливу на економіку України. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 13–24.

14. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми

протидії корупції в Державній кримінально виконавчій службі України. Київ: ЦУЛ, 2015. 462 с.

PROSPECTS FOR IMPROVING ADMINISTRATIVE LEGISLATION REGULATING COUNTERING CORRUPTION IN THE PUBLIC SERVICE

This article establishes that corruption is one of the biggest threats to society, economy and democracy. Corruption manifestations become especially dangerous when they take root in state structures.

The assertion that the ineffectiveness of combating corruption can lead to the deterioration of Ukraine's image on the international arena is substantiated. This can affect the perception of the country as a reliable partner for foreign investments, tourism and international relations in general.

It is recognized that improving the conditions of functioning of such anti-corruption bodies as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office and the National Agency for the Prevention of Corruption can have a positive effect on countering corruption in the state. If these bodies function effectively, then they can ensure independent investigation of corruption offences.

Keywords: administrative legislation, improvement, legal regulation, anti-corruption bodies, state policy, counteraction, corruption manifestations, public service.